

Wyrok z dnia 20 sierpnia 2008 r.

I UK 40/08

Prawo do wojskowej renty inwalidzkiej uzależnione jest od powstania w ciągu 3 lat od zwolnienia ze służby wojskowej inwalidztwa z powodu chorób powstałych w związku ze szczególnymi jej właściwościami lub warunkami, przez które należy rozumieć także choroby i schorzenia, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach (art. 19 pkt 3 w związku z art. 23 ust. 3 pkt 4 i 5 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm.).

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Józef Iwulski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 sierpnia 2008 r. sprawie z odwołania Antoniego T. przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu w O. o wojskową rentę inwalidzką, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 października 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 24 lipca 2007 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie oddalił odwołanie Antoniego T. od decyzji Wojskowego Biura Emerytalnego w O. z dnia 31 stycznia 2007 r. po ustaleniu, że inwalidztwo ubezpieczonego powstało po upływie 18 miesięcy od zwolnienia ze służby wojskowej. Antoni T. pełnił służbę wojskową od dnia 15 września 1969 r. i od dnia 4 kwietnia 1997 r. przeszedł na emeryturę. Rejonowa Komisja Lekarska w E. zaliczyła go w

dniu 22 stycznia 1999 r. do trzeciej grupy inwalidów w związku ze służbą wojskową z powodu pogorszenia stanu psychicznego i przewlekłego zespołu bólowo-korzeniowego odcinka lędźwiowo-krzyżowego kręgosłupa z rwą kulszową. Uzyskał 15% zwiększenie emerytury oraz odszkodowanie równe 10% trwałego uszczerbku na zdrowiu z tytułu schorzenia kręgosłupa lędźwiowego pozostającego w związku ze służbą wojskową.

Sąd stwierdził, że ubezpieczony nie spełnia warunków uzasadniających przyznanie prawa do wojskowej renty inwalidzkiej, gdyż stał się inwalidą z powodu schorzeń wymienionych w pkt 4 i 12 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie ustalenia wykazu chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej oraz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby wojskowej, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach (Dz.U. Nr 62, poz. 567), a schorzenia te uzasadniają prawo do renty, jeżeli powodują inwalidztwo przed upływem 18 miesięcy od zwolnienia ze służby.

Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił apelację ubezpieczonego wyrokiem z dnia 23 października 2007 r. Podzielił stanowisko prawne Sądu pierwszej instancji, że prawo do renty inwalidy wojskowego związane z ustaleniem inwalidztwa po upływie 18 miesięcy od zwolnienia ze służby, konkretnie w ciągu 3 lat od tego zdarzenia, powstaje wyłącznie wówczas, gdy inwalidztwo jest następstwem choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej (art. 19 pkt 3 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm.), a więc wymienionej w załączniku nr 1, a nie w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2003 r. Wywiódł, że w związku ze służbą wojskową pozostaje inwalidztwo będące skutkiem chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby (art. 20 ust. 3 pkt 4 ustawy) oraz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach (art. 20 ust. 3 pkt 5). Tym dwu rodzajom inwalidztwa odpowiadają wykazy chorób powstałych w związku ze służbą wojskową, które wynikają z załączników do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2003 r. W załączniku nr 1

zamieszczono wykaz chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej (wymienionych w art. 20 ust. 3 pkt 4 ustawy), a w załączniku nr 2 wykaz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby wojskowej, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach (wymienionych w art. 20 ust. 3 pkt 5 ustawy). Są to osobne wykazy, a tylko pierwszy z nich koresponduje z art. 19 pkt 3 ustawy. Gdy więc w przypadku ubezpieczonego przyczyną naruszenia sprawności organizmu są choroby, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków jej pełnienia, jego prawo do renty powstałoby tylko wówczas, gdyby z ich powodu stał się inwalidą przed dniem 4 października 1998 r.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w całości, zawierająca wniosek o jego uchylenie i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, została oparta na podstawie naruszenia art. 19 ust. 3 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy oraz ich rodzin przez błędne przyjęcie, że ubezpieczony nie nabył prawa do renty inwalidzkiej w związku z chorobą powstałą w wyniku szczególnych właściwości lub warunków służby wojskowej, powodującą inwalidztwo w związku ze służbą wojskową po upływie 18 miesięcy a przed upływem 3 lat od zwolnienia ze służby. Skarżący stwierdził, że główna wątpliwość dotyczy ujętego w art. 19 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy oraz ich rodzin sformułowania „choroba powstała w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej”, w szczególności, czy zwrot ten należy wiązać z chorobami wymienionymi w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2003 r., czy również z chorobami wymienionymi w załączniku nr 2. Podkreślił, że zgodnie z art. 20 ust. 2-4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy oraz ich rodzin w związku ze służbą pozostaje zarówno inwalidztwo będące następstwem chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby, jak i to, które jest następstwem chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach, oraz że ujawnienie się choroby lub pogorszenie stanu zdrowia w trakcie trwania służby wskutek szczególnych jej właściwości lub warunków można potraktować jako chorobę powstałą w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej. W kon-

kluzji uznał potrzebę rozstrzygnięcia, czy zgodnie z art. 19 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w związku z treścią załączników nr 1 i 2 do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2003 r. renta inwalidzka przysługuje żołnierzowi, który stał się inwalidą wskutek stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu w ciągu 3 lat po zwolnieniu ze służby wojskowej, gdy inwalidztwo było następstwem choroby lub schorzenia istniejącego przed powołaniem do służby wojskowej, lecz uległo pogorszeniu lub ujawniło się w czasie trwania służby wojskowej wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach.

W odpowiedzi na skargę dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w O. wniósł o jej oddalenie przy zastosowaniu literalnej wykładni art. 19 pkt 3 ustawy, uwzględniającego jedynie choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 19 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, renta inwalidzka przysługuje żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej, który stał się inwalidą wskutek stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu w czasie pełnienia służby albo w ciągu 18 miesięcy po zwolnieniu ze służby, jeżeli inwalidztwo jest następstwem urazów doznanych w czasie pełnienia służby lub chorób powstałych w tym czasie, a w ciągu 3 lat po zwolnieniu ze służby wojskowej, jeżeli inwalidztwo jest następstwem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej albo choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej.

Spór co do wykładni art. 19 pkt 3 ustawy, posługującego się pojęciem „chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej” w powiązaniu z art. 20 ust. 2 i 3 ustawy, sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy pojęcie to obejmuje także choroby i schorzenia, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach. Koncentruje się on na rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie ustalenia wykazu chorób powstałych w związku ze szcze-

gólnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej oraz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby wojskowej, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach (Dz.U. Nr 62, poz. 567), w którym określono dwa osobne wykazy chorób i schorzeń oraz właściwości i warunki służby powodujące ich ujawnienie lub pogorszenie stanu zdrowia; wykaz (załącznik 1) chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej oraz wykaz (załącznik 2) chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby wojskowej, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby wojskowej na określonych stanowiskach. W szczególności rozbieżność poglądów dotyczy tego, czy ustaleniu w przepisach wykonawczych osobnego wykazu schorzeń, które uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby, można przypisywać znaczenie wykluczające je z zakresu pojęcia „chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej”, użytym przez ustawodawcę w art. 19 pkt 3 ustawy.

W sporze tym należy stanąć na stanowisku zgodnym z tezami skargi kasacyjnej, przyjmując, że prawo do wojskowej renty inwalidzkiej uzależnione jest od powstania w ciągu 3 lat od zwolnienia ze służby wojskowej inwalidztwa z powodu chorób powstałych w związku ze szczególnymi jej właściwościami lub warunkami, przez które należy rozumieć także choroby i schorzenia, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach.

W art. 19 ustawy wyraźnie odróżniono choroby wywołujące inwalidztwo w związku ze służbą wojskową, dzieląc je na choroby samoistne, powstałe w czasie pełnienia służby, które - dla nabycia prawa do renty - powinny spowodować inwalidztwo najpóźniej w ciągu 18 miesięcy po zwolnieniu ze służby, oraz choroby powstałe w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej, które uzasadniają prawo do renty w przypadku powstania inwalidztwa z ich powodu w ciągu 3 lat od zwolnienia ze służby. Wystarczyłoby więc stwierdzić, że inwalidztwo pozostaje w związku ze służbą, gdy powstało między innymi wskutek chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby oraz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub wa-

runków służby na określonych stanowiskach. W obydwu wypadkach, z semantycznego punktu widzenia, można o powstaniu choroby (schorzenia) bez różnicy twierdzić, że powstała bez wcześniejszych objawów, jak też że powstała wskutek ich pogorszenia lub ujawnienia. Jeżeli dochodzi do tego pogorszenia wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach, w stopniu inwalidztwa, w czasie 3 lat od zwolnienia ze służby, spełnione zostają warunki prawa do wojskowej renty inwalidzkiej.

Nie do pogodzenia z regułami wykładni systematycznej jest stwierdzenie, że art. 19 pkt 3 odnosi się tylko do tych chorób, o których mowa w art. 25 ust. 3 pkt 4, a nie obejmuje chorób wymienionych w art. 20 ust. 3 pkt 5, dlatego że przy literalnej wykładni art. 19 można mówić wyłącznie o tych chorobach, które powstały w czasie służby, a nie tych, które w czasie służby uległy pogorszeniu; wówczas art. 19 nie odnosiłby się do nich w żadnym punkcie, skoro nie są to choroby wymienione w art. 19 pkt 2, gdyż ten wymienia tylko choroby powstałe w czasie pełnienia służby.

Prowadzi to do konkluzji, że w pojęciu „choroby powstałej w związku z ze szczególnymi warunkami lub właściwościami służby” zawiera się *implicite* pojęcie choroby, która uległa pogorszeniu lub ujawniła się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach.

Konieczne jest także zwrócenie uwagi na to, że choroby wymienione w art. 20 ust. 3 pkt 4 i 5 ustawy powiązane są wspólną etiologią wynikającą ze szczególnych właściwości i warunków służby wojskowej; w powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych definiowane jako choroby zawodowe.

Rozdzielenie w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej schorzeń powstałych w związku z ze szczególnymi warunkami lub właściwościami służby na dwa wykazy ustalone w dwu załącznikach nie ma znaczenia dla odczytania art. 19 pkt 3 w związku z art. 20 ust. 3 pkt 4 i 5 ustawy, ma ono znaczenie tylko porządkujące. W poprzednim stanie prawnym niosło za sobą istotne skutki prawne. Przepisy wykonawcze zawierające dwa wykazy wydane były na podstawie delegacji zawartej jednocześnie w trzech ustawach: w art. 3 w związku z art. 21 ust. 2 ustawy o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków lub chorób pozostających w związku ze służbą wojskową, w art. 32 z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. 2002 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.) oraz w art. 20 ust. 4 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1994 r. Nr 10,

poz. 36). Tylko choroby, które wymieniono w wykazie 1 rodziły prawo do roszczeń odszkodowawczych, co potwierdzała treść zarządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 grudnia 1994 r. w sprawie ustalenia wykazów chorób i schorzeń pozostających w związku ze służbą wojskową, z tytułu których przysługują świadczenia odszkodowawcze i rentowe (M.P. Nr 66, poz. 591), że załącznik 1 wymienia choroby z tytułu których przysługują świadczenia wymienione w ustawie z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 53, poz. 342 ze zm.) oraz powodujące je szczególne właściwości i warunki służby, jak też choroby powstałe w związku ze szczególnymi właściwościami i warunkami służby wojskowej, powodujące inwalidztwo w związku ze służbą wojskową oraz wywołujące je przyczyny. Wykaz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wojskowej wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach powodujących inwalidztwo w związku ze służbą wojskową, a także te szczególne właściwości wymieniono natomiast w załączniku nr 2.

Przy tak istotnej dystynkcji między wykazami zamieszczonymi w załącznikach 1 i 2, datującej się jeszcze z czasu obowiązywania art. 17 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 29, poz. 139 ze zm.) oraz zarządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 stycznia 1973 r. (M.P. Nr 4, poz.29), nie istniały wątpliwości co do tego, że prawo do renty inwalidzkiej wojskowej w związku z zawodową służbą wojskową uzależnione jest nie tylko od powstania schorzenia w czasie służby wojskowej, ale także od tego, aby schorzenie to, czyniące żołnierza inwalidą powstało w warunkach i z przyczyn określonych w ustawie oraz było wymienione w załączniku nr 1 lub 2 do zarządzenia z dnia 16 stycznia 1973 r., przy czym inwalidztwo to powstało przed upływem 3 lat od zwolnienia ze służby wojskowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia z dnia 21 grudnia 1979 r., II URN 116/79, Nowe Prawo 1981 nr 6, s. 90).

Obecnie obowiązujące rozporządzenie Minister Obrony Narodowej wydał wyłącznie na podstawie art. 20 ust. 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, zobowiązującym go do określenia (w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia i ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego) wykazów chorób i schorzeń, o których mowa w ust. 3 pkt 4 i 5, oraz

właściwości i warunki służby powodujące ich ujawnienie lub pogorszenie stanu zdrowia, z uwzględnieniem w szczególności rodzaju schorzeń, rodzaju pełnionej służby mającej wpływ na stan zdrowia żołnierza, dokumentacji potwierdzającej istnienie schorzenia oraz jego związku z rodzajem wykonywanych obowiązków służbowych.

Wykaz chorób pozostających w związku ze służbą wojskową, z tytułu których przysługują świadczenia odszkodowawcze, określa rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 sierpnia 2003 r. wydane na podstawie art. 6 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 83, poz. 760), opublikowane w Dz.U. Nr 143, poz. 1397.

Z tych względów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd drugiej instancji (art. 393¹³ § 1 k.p.c.).

=====